

AGNIESZKA LASOTA

Katedra Psychologii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Kraków
Department of Psychology, Pedagogical University of Cracow
e-mail: agnieszka.lasota@up.krakow.pl

PAWEŁ KURTEK

Instytut Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Institute of Pedagogy and Psychology, The Jan Kochanowski University in Kielce
e-mail: kurtekp@ujk.edu.pl

Sprawozdanie z XXVII Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej, Opole, 14–16 czerwca 2018 roku

Dominikański rytm św. Jacka Odrowąża, obwieszczany muzyką 6 dzwonów, wyznaczał czas obrad plenarnych, przerw kawowych, rozmów kulturalnych oraz sesji i sympozjów w czasie tegorocznej XXVII Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej, która odbyła się w dniach 14–16 czerwca 2018 roku w Kamieniu Śląskim. Centralnym tematem refleksji naukowej stało się tym razem *Dziecko i dzieciństwo w biegu życia*. Na miejsce obrad wybrano pałac w Kamieniu Śląskim, jeden z najpiękniejszych obiektów zabytkowych na Śląsku Opolskim, pełniący funkcję Centrum Kultury i Nauki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.

Uroczystego otwarcia XXVII Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej dokonał dziekan Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Opolskiego, dr hab. Janusz Dorobisz prof. UO, a w tematykę konferencji wprowadziła uczestników prezes Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka, prof. dr hab. Maria Kielar-Turska. Wykład inauguracyjny wygłosiła dr hab. Marta Białecka-Pikul. Prelegentka zarysowała szerokie i inspirujące tło dla refleksji nad dzieciństwem dzięki wprowadzeniu zróżnicowanych metafor dziecka, odnoszących się do dziecięcych kompetencji i podatności na zewnętrzne oddziaływania. Zaprezentowanie ewolucji percepcji dziecka od obserwatora po naukowca i interlokutora oraz przekroczenia paradygmatu zależności dziecka (mniszka lekar-

skiego) od środowiska (zarówno w kontekście negatywnych, jak i pozytywnych oddziaływań) i wyłonienie się orchidei, dziecka odpornego, a także niewrażliwego na wpływy otoczenia, uruchomiło nowe perspektywy dla refleksji naukowej. Oprócz wystąpienia inauguracyjnego uczestnicy konferencji mieli okazję wysłuchać jeszcze czterech wykładów plenarnych. Pierwszego dnia dr hab. Dorota Czyżowska zachęcała słuchaczy do poszukiwania wczesnodziecięcych źródeł moralności. Przegląd badań eksperymentalnych osadzony w perspektywie ewolucyjnej i filogenetycznej zainspirował do poszukiwania obserwowalnych wskaźników, wydawałoby się specyficznie ludzkiej skłonności do moralnego różnicowania czynów. Drugi dzień obrad rozpoczął się wykładem prof. dr hab. Andrzeja Sękowskiego, który dokonał psychologicznej charakterystyki dziecka zdolnego w kontekście różnych podejść teoretycznych, w tym teorii inteligencji sprzyjającej sukcesowi życiowemu Roberta J. Sternberga. W ostatnim dniu obrad plenarnych dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZG, skoncentrowała się na generatywnej trosce jako cnotce okresu dorosłości. Szczególnie interesujące były rozważania skupione wokół pytania, w jakim stopniu nabyte w dzieciństwie cnoty mogą się odzwierciedlać w realizacji zadań rozwojowych (zgodnych z ujęciem Eriksonowskim) w dorosłości. Ostatni wykład, komplementarny do wcześniejszego, wygłosiła dr hab. Maria

Każmierczak, prof. UG, na temat empatycznej responsywności rodzica jako fundamentu dla dojrzałych więzi rodzinnych, wspomagających rozwój dziecka. Empatia osadzona została jako forma regulacji emocji i tym samym zyskała szersze tło teoretyczne.

W trakcie konferencji uczestnicy mieli okazję wziąć udział w pięciu sympozjach i ośmiu sesjach tematycznych, odbywających się od południa do wieczora podczas pierwszych dwóch dni konferencji. Ponieważ na tegoroczny temat przewodni konferencji wybrano dziecko i dzieciństwo, większość referatów była poświęcona właśnie specyfice rozwoju prawidłowego, nieprawidłowego, a także jego zagrożeniom i profilaktyce. Podczas sympozjum *Zaburzenia w zachowaniu dzieci i młodzieży w interakcjach społecznych*, prowadzonego przez dr hab. Danutę Borecką-Biernat, prof. UW, pogłębiono wizerunek dziecka jako mniszka lekarskiego, wrażliwego na warunki, w jakich przyszło mu żyć. Poszczególne referaty doceniały wartość i szkodliwość różnych czynników rozwoju dziecka i adolescenta – do tych pierwszych należały: zaangażowani dziadkowie, kompensujący brak rodziców, kultura aksjologiczna środowiska, a do drugiej grupy zaliczono zerwanie więzi małżeńskiej oraz bezpośrednią i pośrednią przemoc domową. Zwracano także uwagę na psychologiczne (temperamentalne i poznawcze) mechanizmy radzenia sobie w sytuacjach trudnych młodzieży zdolnej i niepełnosprawnej intelektualnie. Podczas sesji zatytułowanej *Rozwojowe problemy dzieci wcześniej urodzonych* prowadzonej przez prof. dr hab. Mariolę Bidzan autorzy wystąpien uwagę uczestników skierowali na okres prenatalny oraz doświadczenia poczucia szczęścia i niepokoju matek w tym czasie, wczesną stymulację rozwoju wcześniaków, znaczenie terapii integracji sensorycznej (SIT), szczególnie w kontekście funkcjonowania systemu rodzinnego, czy FCC (Family-Centered Care), tj. opiekę skoncentrowaną na rodzinie w terapii neonatologicznej.

Wyniki badań poszerzających wiedzę uczestników konferencji w zakresie rozwoju procesów poznawczych oraz kompetencji językowo-komunikacyjnych dzieci prawidłowo rozwijających się zaprezentowane zostały podczas sesji prowadzonej przez prof. dr hab. Marię Kielar-Turską. Sesję

rozpoczął referat na temat socjalizacji funkcji wykonawczych jako procesu przekształcania się naturalnych mechanizmów regulacji zachowania w mechanizmy kulturowe. Następnie wysłuchaliśmy referatu dotyczącego efektów treningu uwagi w okresie średniego dzieciństwa i ich transferu na pamięć operacyjną i inteligencję płynną. Kolejne wystąpienie przeniosło słuchaczy do kwestii funkcjonowania pamięci prospektywnej z kontekstem czasowym (czyli pamiętania o wykonaniu zaplanowanej czynności w określonym czasie) u dzieci we wczesnym i średnim dzieciństwie. O spontanicznych przejęzyczeniach, które są związane z bezpośrednim kontekstem rozmowy o charakterze wewnętrznym (myśli nadawcy) lub zewnętrznym (sposstrzegane przez nadawcę napisy, usłyszane słowa), usłyszeliśmy w referacie pt. *Kontrola interferencji w procesie mówienia u dzieci i dorosłych na przykładzie nazywania obrazków*. Ostatnie wystąpienie również dotyczyło kompetencji językowych, ale w kontekście wczesnej dwujęzyczności dzieci.

Sympozjum prowadzone przez dr hab. Małgorzatę Tatalę, prof. KUL, stanowiło kameralne spotkanie pięciu badaczy fenomenów psychologii religii. Tematyka poświęcona była *Religijności dziecka w oczach dorosłego*. Referaty pozwoliły wnikać w trudności rodziców w przyjęciu dziecięcej perspektywy percepcji Boga, dziecięcą potrzebę podążania za rodzicem jako pośrednikiem doświadczenia religijnego. Jednocześnie zaprezentowano wyniki badań podważające znaczenie relacji z osobami znaczącymi w dzieciństwie (rodzicami i rówieśnikami) dla postawy religijnej osoby dorosłej. W badaniach tych wykorzystano jednak deklaratywne narzędzia pomiaru, podatne na kontrolę i modyfikację ze strony badanego. Wyłonienie konkurencyjnych paradygmatów wyjaśniających specyfikę doświadczenia religijnego, tj. socjalizacyjnego i autonomicznego, wydaje się ciekawe z punktu widzenia protestanckiej i katolickiej tradycji praktykowania wiary.

Choć w przeważającym stopniu problematyka prezentowanych referatów dotyczyła okresu dzieciństwa, to jednak na konferencji nie zabrakło również wystąpień odnoszących się do fenomenu dorosłości, oczywiście nawiązujących do dzieciństwa i młodości. Takim przykładem była sesja tematyczna poświęcona czynnikom zagra-

żającym pomyślnemu rozwojowi w dorosłości prowadzona przez dr hab. Hannę Liberską, prof. UKW. Poruszono wówczas tematy związane z wypaleniem zawodowym, PTSD (pourazowymi zaburzeniami stresowymi) czy agresją adolescentów w kontekście uwarunkowań podmiotowych i rodzinnych. W centrum zainteresowań badaczy psychologii rozwojowej znalazły się również obszary rozważań nad dorosłością dotyczące rozwoju osobowości i relacji interpersonalnych. W sesji prowadzonej przez dr hab. Ewę Gurbę autorzy wystąpienia próbowali m.in. odnaleźć odpowiedzi na następujące pytania: Czy cechy osobowości studentów mogą być predyktorami ich orientacji życiowych? Czy i w jaki sposób doświadczenia wyniesione z grup rówieśniczych mogą wpływać na kształtowanie się osobowości dorosłych? Co jest wyznacznikiem dojrzałości i zdrowia seksualnego? W jaki sposób młodzi dorośli spostrzegają kwestię zawarcia związku małżeńskiego?

Prof. dr hab. Elżbieta Dryll sesję pt. *Rozwój w kontekście transmisji międzypokoleniowej* rozpoczęła rozważaniami nad recepcją przekazu mądrościowego seniorów przez adolescentów. W tej sesji badacze pochylali się nad transferem międzypokoleniowym określonych typów zachowań oraz poziomu zadowolenia z relacji rodzinnych, transmisją międzypokoleniową w relacji syn–ojciec–dziadek, profilaktycznymi programami edukacji społecznej dla dzieci dotyczącymi kształtowania postaw wobec osób starszych. Sesję tę zwieńczył referat pokazujący związek aktywności seniorów z ich poczuciem dobrostanu.

O rozwojowym znaczeniu relacji między rodzicem a dzieckiem uczestnicy konferencji rozważali podczas sesji prowadzonej przez dr hab. Alicję Kalus, prof. UO. Na kulturowe i rodzinne uwarunkowania rozwoju zwrócili uwagę uczestnicy sesji prowadzonej przez dr hab. Katarzynę Markiewicz, prof. UMCS. Wartościom i ich znaczeniu w rozwoju człowieka poświęcona była sesja prowadzona przez dr hab. Marię Czerwińską-Jasiewicz, prof. UKSW. Nie zabrakło oczywiście sympozjum metodologicznego, prowadzonego w tym roku przez dr hab. Jana Ciecucha, prof. UKSW – obecnie badacze skupili się na metodach i analizach wykorzystywanych w badaniach podłużnych.

W trakcie konferencji odbyły się trzy panele dyskusyjne. Debaty dotyczyły trzech ważnych tematów: współzależność dziecko–dorosły prowadząca do pomyślnego rozwoju dziecka; historyczne ujęcie rozwoju; relacje między dzieciństwem a dorosłością w kontekście obecnych przemian cywilizacyjnych. W pierwszym dniu konferencji odbyła się dyskusja panelowa zatytułowana *Pomyślność rozwoju w dzieciństwie. W poszukiwaniu współzależności rozwoju dziecka i dorosłego*, prowadzona przez dr hab. Lucynę Bakierę. Jej uczestnicy skupili się na społecznym środowisku rozwoju psychicznego dziecka, zastanawiali się, czy możliwy jest prawidłowy rozwój dziecka dorastającego wśród niedojrzałych dorosłych oraz na czym polega współzależność rozwoju dziecka i dorosłego. Drugiego dnia konferencji odbyła się czwarta w historii Konferencji Psychologii Rozwojowej, cykliczna dyskusja nad wybranym zagadnieniem teorii rozwoju człowieka w cyklu życia indywidualnego. W tym roku odwołano się do rozważań Stefana Szumana dotyczących indywidualnego rozwoju człowieka jako historycznego formowania się osobowości (Szuman, 1930); *Historyczny charakter rozwoju umysłu i osobowości człowieka* poprowadzili dr hab. Adam Niemczyński, prof. GWSH, oraz dr hab. Dorota Czyżowska. W tym panelu, odróżniającym się od pozostałych, zadaniem dyskutantów było ustosunkowanie się do tez zaprezentowanych w referacie wprowadzającym przygotowanym przez prof. Adama Niemczyńskiego. XXVII OKPR zakończył panel dyskusyjny, animowany przez dr hab. Beatę Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM, skoncentrowany na dwóch kwestiach: „Czy nadchodzi kres dzieciństwa?” oraz „Jak współczesne transformacje wpływają na relacje między dzieciństwem a dorosłością i jakie będą tego konsekwencje dla wychowania i edukacji?”. W trakcie dyskusji wyłoniły się dwie koncepcje współczesnego dziecka: pierwsza akcentująca samoistny, wrodzony mechanizm nabywania kompetencji, blokowany przez niedopasowany system edukacyjny, oraz druga, wskazująca na socjalizację jako konieczny czynnik rozwoju. Zwrócono uwagę, że współczesne przemiany cywilizacyjne, a szczególnie rewolucja cybernetyczna, premiuje dzieci i młodzież w nabywaniu kompetencji, z uwagi na ich większą gotowość do uczenia się w porównaniu

z dorosłymi. Byłoby chyba jednak nadmiernym uproszczeniem podważenie wiedzy jako atrybutu dorosłych, choć niektóre umiejętności mogą być łatwiej nabywane przez dzieci. Kolejne pokolenia młodzieży wchodzące w dorosłość będą jednak miały przewagę w korzystaniu z różnorodnych kanałów komunikowania się, nabywaniu wiedzy i kompetencji adaptacyjnych. Wyzwaniem współczesności wydaje się pogodzenie transmisji postfiguratywnej dominującej przez wieki z transmisją prefiguratywną, w której to najmłodsze pokolenia (dzieci i młodzież) przekazują określoną wiedzę i umiejętności dorosłym.

W trakcie konferencji odbyła się również sesja plakatowa, którą poprowadził dr hab. Henryk Olszewski, prof. UG. Co prawda autorzy mieli ograniczony czas na zaprezentowanie swoich plakatów, jednak sesja zapoczątkowała wiele rozmów i dyskusji toczących się później w kuluarach podczas przerw kawowych i obiadowych w kolejnych dniach. Naszą uwagę przykuły plakaty dotyczące m.in.: tworzenia avatarów przez graczy jako reprezentacji własnej osoby, analizy wywiadów narracyjnych na temat obrazu dzieciństwa z perspektywy dorosłości, posługiwania się metaforycznymi opisami ludzi dobrych i złych, związku postaw rodzicielskich z pamięcią prospektywną przedszkolaków, polskiej adaptacji kwestionariusza do badania zachowań rodzicielskich PBDQ czy przywiązania i mentalizacji rodziców a zakłócenia rozwoju psychospołecznego dzieci.

Niezwykle miłym akcentem podczas konferencji było złożenie gratulacji prof. Adamowi Niemczyńskiemu z okazji niedawno przypadającego 50-lecia pracy zawodowej oraz wręczenie specjalnego numeru Psychologii Rozwojowej dedykowanego Profesorowi. Życzymy Panu Profesorowi wciąż dużego poczucia dobrostanu i aktywności zawodowej w kolejnych dekadach życia.

Zgodnie z tradycją konferencji członkowie Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka uczestniczyli w walnym zebraniu, na którym prezes, prof. Maria Kielar-Turska, oraz członkowie Zarządu zreferowali wyniki rocznej pracy Stowarzyszenia.

XXVII Ogólnopolska Konferencja Psychologii Rozwojowej, która odbyła się w Kamieniu Śląskim, zgromadziła blisko 100 badaczy psychologii rozwojowej z 26 ośrodków naukowych w Polsce. Organizacja była na najwyższym poziomie. Nie sposób było nie dostrzec wielkiego zaangażowania w organizację i przebieg konferencji dr hab. Alicji Kalus, prof. UO, oraz dr hab. Aleksandry Rogowskiej, prof. UO z Uniwersytetu Opolskiego – gospodarza tegorocznej konferencji. Dzięki organizatorom, poza czasem spędzonym bardzo intensywnie na obradach naukowych, szczególnym doświadczeniem było wysłuchanie recitału Roksany Goplańskiej – bardzo młodej, utalentowanej opolskiej skrzypaczki, laureatki wielu konkursów muzycznych krajowych i międzynarodowych. Podczas wieczornego bankietu prof. dr hab. Maria Kielar-Turska, zgodnie już z tradycją tej konferencji, wprowadziła nas w świat poezji, czytając wiersze niemieckiego poety Reinera Kunzego, tym razem dotyczące właśnie dzieciństwa.

W pełni potwierdzamy, że spełniły się słowa prof. dr hab. Marii Kielar-Turskiej (2018), życzącej uczestnikom konferencji doświadczenia wielkiej przyjemności z przywoływania obrazów z własnego dzieciństwa oraz pogłębionej refleksji nad rolą dzieciństwa w biegu życia.

Wszystkich naukowców, badaczy i sympatyków psychologii rozwojowej serdecznie zapraszamy już za rok, na XXVIII Ogólnopolską Konferencję Psychologii Rozwojowej, która odbędzie się w Olsztynie.

BIBLIOGRAFIA

- Kielar-Turska M. (2018), XXVII Ogólnopolska Konferencja Psychologii Rozwojowej Dziecko i dzieciństwo w biegu życia. *Materiały konferencyjne*, Opole.
- Szuman S. (1930), O historycznym charakterze rozwoju osobowości w przeciwieństwie do prawidłowej ewolucji psychicznej człowieka. *Polskie Archiwum Psychologii*, 3, 1, 12–27, http://www.dbc.wroc.pl/Content/28971/RP%20Polskie%20Archiwum%20Psychologii%20T3%20nr%201___%5B80%5D.pdf (dostęp: 10.07.2018).